

Igazgatói tanévnyitók – Eötvös 200

(Bozsik Viola)

Szeptember van, egy várva várt, félt szeptember, ez talán elég indok, hogy a Látószög a tanévnyitóval foglalkozzék. Az eredeti elképzelés: tekintsünk be az iskolák első napjaiba, ha csak közvetetten is, kérjük el a tanévnyitó beszédet az intézményvezetőktől, s ezekből állítsunk össze egy körképet, hiszen mindegyikben lehet valami érdekes, tanulságos, elgondolkodtató részlet. S hogy mely iskoláktól kérjük mindezt? Természetesen az Eötvös József nevét viselőktől, harmincötötől, amelyek között van városi, falusi, magyarországi, határon túli, budapesti, vidéki, egyházi, állami, általános és középiskola is.

Tervünk megvalósítása azonban nem várt nehézségekbe ütközött, már a kapcsolatfelvételnél:

„Sajnos, most nem tudom adni, értekezleten van.” „Órán van.” „Az önkormányzatnál van.” „Tárgyal.” „Megbeszél.” „Megkérdeszem.” „Továbbítom.” „Jön még vissza. Próbálja később.” „Adjon telefonszámot, vissza fogja hívni.” „Már nem így hívnak bennünket.” „Már nem én vagyok az intézményvezető. Semmi baj, nem tudhatta.” „Nem foglalkoztunk Eötvössel.” „Mi csak a most szeptemberben életbe lépő sok újdonságról beszélünk.” „Nem reagáltunk az e-mailre, ez azt jelenti, nem is készülünk Önöknek tanévnyitó beszédet adni.”

Végül, levélváltások és többszöri telefonhívások után tíz helyről kaptunk szóbeli ígéretet arra vonatkozóan, hogy a tanévnyitó beszédet elküldik. Ebből hét valóban meg is érkezett. Nem voltunk türelmetlenek, tíz napot szántunk arra, hogy beszédeket gyűjtsünk.

Az igazgatói évnyitók többsége megemlítette az Eötvös-évfordulót, hogy a tanév során majd lesz emlékező program, rögtön Eötvös születésének napján, szeptember 3-án, vagy éppen az egész tanévet Eötvös-évként megrendezve: kulturális vetélkedőt, kiállítást, előadásokat, diákkonferenciákat szervezve. Némely iskolában emléknapon ünneplik majd a 200. évfordulót, vagy emlékszobát, emlékfalat alakítottak ki, egy helyütt határon túli magyar diákokkal közösen. Volt, aki beszédében fel is elevenítette várososnaményi báró Eötvös Józsefnek, a Batthyány-, majd az Andrássy-kormány vallás- és közoktatásügyi miniszterének, az MTA és a Kisfaludy Társaság elnökének, a reformkor kiemelkedő oktatáspolitikusának alakját.

A beszédek visszatérő eleme volt a köznevelési törvény által hozott újdonságok magyarázata, az elmúlt tanév eredményeinek méltatása, a tanév rendjének ismertetése. Az intézményvezetők, jó házigazdához méltóan, szóltak a diákokhoz, kollégákhoz, szülőkhöz. Kérték a további szép eredményeket, és hogy vigyázzanak az iskolaépületre. Bemutatták az új tanárokat, osztályfőnököket, köszönték a nyári nagytakarítást, magyarázták a személyi változásokat. Köszönték a szülők bizalmát, kérték a további együttműködést. Fel-levenítették a nyári táborokat, búcsúztatták a vakációt, köszöntötték az új kollégákat, az elsősöket, tanácsokkal látták el a nyolcadikosokat, a pályaválasztás előtt állókat. Volt, aki szándékosan rövidre fogta az évnnyitót, hogy végig tudják állni a gyerekek az udvaron a nagy melegben, más külön történetet írt az elsősöknek erre az alkalomra, és mesélő kedvvel nyitotta az évet.

Az egyik Eötvös-iskolában (ahonnét ugyan megkaptuk a tanévnyitó szövegét, de az intézményvezető végül nem járult hozzá a közléséhez) bátorította az igazgató a diákokat az önálló kezdeményezésre, kirándulások szervezésére, s egyben a csapatmunkára is, hogy a szülőkkal, tanárokkal együttműködve szervezzenek iskolán kívüli programokat maguknak. Ugyanakkor intette a gyerekeket a megfelelő viselkedésre, a konzervatív értékrend szerinti magatartásra, öltözködésre, beszédmódra, hozzáállásra. Felhívta a figyelmet a jogok és kötelességek közötti helyes arány jelentőségére. Kiemelte a különböző korosztályok közötti helyes kapcsolattartási kultúra kialakítását, s diákbarát, barátságos és vidám légkörű, ám egyben szigorú elveket követő, nagy munkafegyelmet tartó, a tradíciókat is tisztelő iskolai mindennapokat vázolt az elkövetkezendő tanévre.

A továbbiakban részletek következnek az Eötvös-iskolák tanévnyitóiból. Az utolsó igazgatói idézet azonban nem Eötvös-iskola vezetőjétől való, és nem is a beszéd, hanem levél a meg nem írt, tehát el sem küldhető beszéd helyett.

Tisztelettel üdvözlöm a legkisebbeket!

Hajduk Katalin – Csepel

Külön tisztelettel üdvözlöm a most első évfolyamot kezdő legkisebbjeinket! [...] Ne izguljatok! Ne féljetek! Új közösségekben új barátokat szereztek, és megértő, segítőkész tanítókkal, tanárokkal fogtok találkozni. A nagyobbak, a magasabb évfolyamba járók jó példája is előmozdítja, hogy minél hamarabb magatokénak éreztétek az iskolát. A kiemelkedő eredmények eléréséhez, az intézményünkbe történő mielőbbi beilleszkedéshez nyújtson erőt a már elballagott és a még itt tanulók eddigi előmenetele, a rengeteg „kiválóan megfelelt” és „kitűnő” bizonyítvány, a sok-sok sikeres szereplés, nyelvvizsga és a tanulmányi versenyek eredményei.

A mai nappal – mindannyiunk számára – a gondtalan vakáció véget ért. [...] Névadónk, báró Eötvös József gondolatait idézem: „Nincs nehezebb az életben, mint hogy a helyet feltaláljuk s megtartsuk, mely nekünk való.”

Perhács Attila – Baja

Szeretettel köszöntelek benneteket, első osztályosok! [...] Iskolánk kapuján belépve egy teljesen új világ nyílik meg számotokra, amely ugyan kevésbé lesz játékos és felhőtlen, de a világ újabb – eddig nem ismert – szépségeinek megismerését, eddig még nem tudott dolgok megtanulásának lehetőségét tartogatja számotokra, s ezáltal – ha ti is így akarjátok – éppoly csodálatos, izgalmas és emberi értékekben gazdag lehet, mint az óvodás évek.

Tisztelt Szülők! Közös munkánk során továbbra is a partneri együttműködést tartom a legfontosabbnak. Kérem, hogy ezután is aktívan, szívesen vegyenek részt az intézmény életében. Ez adhat a gyermekeinknek olyan háttérrel, alapot, amely a legoptimálisabb fejlődésüket biztosítja, tehetségüket a felszínre hozza, személyiségüket harmonikussá teszi.

Pogonyi-Simon Edit – Tiszaújváros

Az iskola munkahely. Nektek, diákoknak is az. Minden munkahelyen vannak szabályok, amelyeket minden ott munkálkodónak be kell tartania. Ahol ez nem így történik; ahol nem tartják be, illetve nem tartatják be a szabályokat, ott a zűrzavar, a káosz, az anarchia lesz az úr. A Ti, tanáraitok és a születek elemi érdeke, hogy intézményeinkben rend legyen.

Elvárom Tőletek, s elvárom a kollégáimtól is, hogy mi mindnyájan tartsuk és tartasuk be azokat az előírásokat, amelyek a nyugodt alkotó munka, az ismeretátadás, illetve ismeretbefogadás nélkülözhetetlen előfeltételei.

Mi, tanáraitok azt szeretnénk, hogy az előttek álló új tanévben valamennyien tudásotok legjavát adjátok, hogy teljesítsétek első számú kötelességeket, azt, amiért a születek ideküldtek benneteket: tanuljatok. Nem a mi kedvünkért, hanem önmagatokért. Azért, hogy mindannyian elérjétek azt a szintet, amire képesek vagytok, s hogy felnőtt életetekben hazánk értékteremtő, hasznos polgárai, nemzetünk megbecsülésre méltó, hű leányai és fiai legyetek. Figyelmetekbe ajánlom a nagy sztoikus római bölcs, Seneca pentameterét: „Míg élsz, egyre tanulj, s soha abba ne hagyd!”

Mokrai Attila – Miskolc

Engedjék meg, hogy külön tisztelettel köszöntsem körünkben a rendőr őrnagy urat, aki szeptember elsejétől iskolánk bűnmegelőzési tanácsadójaként segítségünkre lesz környezetünk biztonságának megőrzésében. [...]

Kedves újonnan belépő kilencedikesek! Titeket külön szeretettel üdvözöllek iskolánkban! Mint tudjuk, kortársaitok közül a legtöbben az érettségi megszerzésére töreksenek. Biztosíthatlak titeket, hogy ti sem döntöttetek rosszul, mivel egy jó szakma megszerzése sikerélményt, biztos egzisztenciát és egyre inkább elismertséget ad. Kívánom,

hogy érezték jól magatokat iskolánkban! Biztosak lehettek abban, hogy tanáraitok, szakoktatóitok segíteni fognak nektek mind a tanulásban, mind a szakma elsajátításában. [...]

Kedves Szülők! Köszönjük Önöknek, hogy iskolánkat választották gyermekeik nevelésének színteréül. Megtisztelő ez a bizalom! Biztosan sokan vannak, akik az eredményes továbbtanulásra való felkészítés reményében, az iskola eredményes tanításában bízva küldték gyermekeiket e falak közé. Pontosan nem tudjuk az indítást, melytől vezérelve hozzánk kopogtattak be, ugyanakkor igyekszünk azt megismerni, arra törekszünk, hogy nevelési alapelveinket megtartva megfeleljünk az elvárásoknak. Azt valljuk, hogy a szülői házzal való folyamatos kapcsolattartás lehet nevelőmunkánk sikerének záloga. Ezért rendszeres együttműködésre törekszünk, s erre kérjük a gyermekeiket reánk bízó családokat is.

A jó iskola az, amelyben jól érzi magát a diák, jól érzi magát a pedagógus, jól érzi magát a szülő is. Jó az az iskola, melyet sajátjának tekint minden érintett. A jó iskola fenntartója nem csak a tankerület! A diákok, pedagógusok és a szülők az összetartozást érezve, az egymásrautaltságot tapasztalva teremthetik meg és élhetik a jó iskolát. [...]

Ilyen alkalmakkor mindig mélyebben keressük a kapcsolatot az ember, az életmű és a jelen között. Mit üzenhet ilyen nagy idő távlatából ez a kiváló politikus, ez a kiemelkedő irodalmár, korának egyik legigazabb hazafija? Van-e érvényes mondanivalója számunkra? Én hiszem, hogy igen. „Minden tudás csak akkor bír való beccsel, ha cselekvésre képesebbé tesz.” – mondta. Megszívlelendő ez pedagógusnak és diáknak egyaránt. Nekünk, tanároknak, olyan tudást kell átadnunk a diákoknak, melyet hasznosítani tudnak és akarnak. Olyan szakmákat kell oktatnunk, amelyek keresettek, amelyekre szükség van 2013-ban is. Én hiszem, hogy mi ezt tesszük. Aki hozzánk beiratkozik, festőnek, asztalosnak, gázszerelőnek tanul, bízhat abban, hogy az iskola végeztével szükség lesz rá a társadalomban. De csak akkor, ha az általunk nyújtott tudást akarja, elfogadja, és törekszik arra, hogy képességeihez mérten a legjobbat nyújtsa szakemberként. Én merem remélni, hogy a mi tanítványaink ilyen emberek.

Éles Miklós – Piricse

Idefelé jövet úgy láttam, hogy a megnyitóra szállingózók léptei az iskolához közeledve vagy lelassulnak, elbizonytalanodnak, vagy pedig határozottabbakká válnak, és – talán a szívverésük ritmusához is igazodva – felgyorsulnak. Szöget ütött a fejembe ez a látvány. Engedjétek meg, hogy most megosszam veletek, milyen megfajtásra jutottam!

Az első csoportba – a lassan lépkedőkébe – minden bizonnyal azok tartoznak, akik utoljára több mint két hónappal ezelőtt tévedtek az iskola közelébe. Az ő lépteik azért egyre bizonytalanabbak, mert hirtelen beléjük hasít az az érzés, hogy eltévedtek. Hiszen olyan ismeretlen minden. Valami dereng ugyan, hogy jártak már erre valamikor, és valahol ott kell lennie az iskolának is, a kanyaron túl, de csak hosszas gondolkodás után kapnak észbe: mindjárt ott vannak. És ettől még jobban megijednek, és még lassabban lépkednek tovább.

A második csoportba – a sietőkébe – azok tartoznak, akik gondolatban már előreszaladtak, és éppen önmagukat akarják megnyújtott lépésekkel utolérni. Ők már fejben a barátok, az osztálytársak között vannak, és már azt latolgatják, hogy mivel is kezdik majd a nyári élménybeszámolót.

Mostanra azonban, úgy látom, mindenki megnyugodott: a lassú léptűek is megtalálták az iskolát – aminek elvesztésétől tartottak –, és a sietők is kibeszélték már magukat – legalábbis addig, amíg én beszélek. Úgyhogy minden adott ahhoz, hogy megnyissuk a tanévet, és ennek első lépéseként köszöntsük a legkisebbeket, az első osztályosokat, akik először vannak így együtt velünk!

Az ő kedvükért elmondok egy mesét. Volt egyszer egy király, aki elhatározta, hogy várost fog építeni. Talált hozzá egy alkalmas helyet. Volt ott minden, ami kellett: egy nagy folyó, hogy legyen miből vizet meríteni, nagy erdő, hogy legyen tűzifának való, magas hegy, amire várat lehetett építeni, és aminek a gyomrában hatalmas aranybánya volt, és mindenfelé sok-sok szántóföld. Hívott a király sok munkást, kőfaragót, ácsot és tetőfedőt, mérnököt és pallért, s azok egy esztendő leforgása alatt felhúzták a várat. Akkor a király felment a legmagasabb toronyba, és elcsodálkozott a város szépségén – minden szinte tökéletesen sikerült. Egyszerűen nem tudott betelni a látásával. De aztán elkezdett gondolkodni. Vajon hogyan tudta az építőmérnök kitalálni, hogy hova tegyék a házakat? És hogyan tudták a kőfaragók ilyen szépre faragni az oszlopok tetejét? És vajon a kubikusok hogyan tudták ilyen gyorsan kiásni a hatalmas várárokot? Elmondta ezt a kancellárjának, aki elmosolyodott és visszakérdezett: – Felséged vajon honnan tudta, hogy itt van ennek a városnak a legjobb helye? – Ismerem a mesterségemet, mert megtanultam – mondta a király. – Ők is mindannyian – felelte a kancellár. – Ó – mondta a király –, milyen csodálatos dolog, ha mindenki ismeri a maga tudományát!

Nos, kedves Elsősök, amikor most nekikezdték az iskolának, Ti is elkezdtétek megtanulni a magatok tudományát! Még nem tudjuk, hogy mi lesz belőletek. Ezt úgyis nektek kell majd kitalálni. Mi, tanárok, szüleitekkel együtt fogjuk végigigzgulni a következő nyolc esztendőnek azt a csodáját, amint növekedtek, s amint lassan – épp, mint egy kinyíló virág – rólatok is kiderül, hogy mihez van tehetségetek, miben vagytok ügyesek. Most így kezdetnek csak annyit mondanék, hogy jusson eszetekbe ez a mese, valahányszor egy kicsit nehéznek tűnik az iskola, s az, hogy a tudás segítségével sok csodálatos dolgot vihetek majd végbe. [...]

Kedves Iskolások, akik már régebb óta jártok ide! Ti vagytok többen, akiknek nem új ez a kezdet. Nektek egy másik dolgot ajánlanék a figyelmetekbe. Gyerekkoromban sokat nyaraltam vidéken nagyapámnál. Volt néhány mondása, amit nagyon megjegyeztem. Az egyik így szólt: májusi eső aranyat ér. Egyik évben nagy szárazság volt. Egyszer csak hatalmas vihar kerekedett. Volt ézengés, villámlás, mennydörgés meg minden, és hatalmas víztömeg zúdult le az égből. Együtt hallgattuk, ahogy »a száraz föld a kertben issza a vizet« – ahogy nagyanyó mondta. Nagyapa örült, de nem volt vidám. Kérdeztem tőle, hogy mi a baj. Azt felelte, hogy sokkal jobb lett volna, ha ez a sok víz apránként esik le. Az „áztató esőkor”, ami májusban aranyat ér, lassan ázik át a föld, s az sokkal hasznosabb a növénynek. Látjátok, ilyen a tanulás is! Ha mindennap

egy kicsit hozzáeszték az addigiakhoz, akkor megmarad bennetek minden tudás, ami fontos. Ha egy-egy nagydolgozatra kapjátok csak össze magatokat, az mégsem olyan jó, mert hamarabb elfelejtitek – bár, ha összekapjátok magatokat, az mindig hasznos. De tanuljatok inkább folyamatosan! [...]

Végül, de nem utolsósorban arról, ami mindenkit a legjobban érdekel: mikor lesznek a szünetek. [...] A nyári szünet előtti utolsó tanítási nap június 13-ára, péntekre esik. Nos, nem tudom, mi következik abból, hogy az utolsó tanítási nap éppen tizenharmadika és péntek. Megoszlanak a tapasztalatok ebben a kérdésben: van, akinek szerencsét hoz, van, akinek pedig szerencsétlenséget. Aki tisztességgel végigdolgozza az évet, annak egy dologtól biztos nem kell tartania: a pótvizsgától. Ezért arra buzdítok mindenkit, hogy már most lebegjen a szemetek előtt június 13-a, és akkor senki sem fog célt téveszteni!

Hanzséros Alajos – Zalaegerszeg

Eötvös legkiemelkedőbb tevékenységét az iskolaügy reformálásában végezte. Mint válás- és közoktatásügyi miniszter, először 1848-ban, majd 1868-ban nyújtotta be a kötelező népoktatás elrendeléséről és az iskolák állami felügyeletéről szóló törvényjavaslatát. A 38. törvénycikk 148 paragrafusából állt, s meghatározta a népoktatás szervezetét, tanulmányi anyagát és rendjét. Az országgyűlés ezt elfogadta, s ezzel hosszú távra megalapozta a modern magyar oktatás rendszerét. Felszólalásában így vallott: „A népnek értelmi nevelésében fekszik legbenső meggyőződéseem szerint ezen haza egész jövője. Ettől függ, hogy nemzetünk, mely ezen földet vitézsége által fegyverrel foglalta el, azt értelmisége által megtartsa.”

Kerényi Mária – Zöld Kakas Líceum SZKI, Budapest

Már régóta nem írok beszédeket.

Se tanévnyitóra, se szalagavatóra, se tanévzáróra, semmire.

Ha már – mintegy hivatalból – mégiscsak tőlem várják, hogy megnyissam, felavassam, bezárjam, akkor semmiképpen sem térek ki a feladat elől. Beszéd *van*. Csak éppen nem *megírt* beszéd. Rájöttem, sokkal jobb, ha egyszerűen elmondom mindazt, amit fontosnak tartok elmondani ott, és akkor.

Mindenkinek, aki azért jött el, hogy ünnepként éljük meg együtt közös munkánk új fázisát, az új tanév indítását.

Természetesen az idén, 2013-ban is volt tanévnyitó.

A szabadságról beszéltem. A mi szabadságunkról.

Sikerült a saját alternatív kerettantervünk akkreditációja. Ennek alapján nem csupán megőriztük, de ki is tágítottuk mozgásterünket. S ez rendkívül fontos annak a sok fura diáknak és tanárnak, akik iskolánkat alkotják.

Nincs intő és nincs fegyelmi. Együttműködés van.

Nincs bukás és nincs évismétlés. Egyéni haladási tempó van.

Nincs felülről szóló megfellebbezhetetlen dörgedelem. Megbeszéljük, s együtt rendezük közös dolgainkat.

Az pedig, hogy odakívül „hidegen fújnak a szelek” – nos, arról is beszélni kellett.

Hogy 16 éves kor után nem kötelező iskolába járni.

Hogy annak, aki ebben az évben betölti 21. életévét – s ilyen nálunk bőven akad –, hirtelen avval kellett szembesülnie, hogy ő esti tagozatos lett. És sürgősen intézze el a tb-jét és ne számítson többé családi pótlékra, de az olcsó BKV-bérlettelől is elbúcsúzzhat.

Ha szeretne valahogy mégiscsak fennmaradni, tudnia kell, hogy a diákmunka sem alternatíva neki – hisz többé nem lehet nappalis diák, hiába van még egy-két éve az érettségig.

Nem tudjuk, nem tudhatjuk előre, milyen váratlan változások, meglepetések várnak még ránk a tanév közben. Mit tehetünk? Figyelünk arra, mi történik, és mindent megteszünk azért, *azért teszünk meg mindent*, hogy a szabadságunkat megőrizzük. Azt a szabadságot, ami szükséges ahhoz, hogy tényleg ne legyen dörgedelem, intő, fegyelmi, bukás és évismétlés. Azt a szabadságot, ami teret ad a megbeszélésnek és megegyezésnek, az egyéni megoldásoknak és a közösen megszült egyetértésnek.

